«Imkoniyatlar tengligi»

— yangi ssenariy

3-dekabr — Xalqaro nogironlar kuni

Yuqori sinflar uchun

Davomi: 45–50 daqiqa

Bu ssenariy yuqori sinflar uchun moʻljallangan: 45–50 daqiqa davom etadi. Unda qisqa tarixiy maʻlumot, huquq va inklyuziv taʻlim haqida suhbat, sahna koʻrinishi, munozara va zal savollari bor. Maqsad — oʻquvchini achinishga emas, aniq sharoit va teng imkoniyat haqida oʻylashga chorlash. Tadbirni oʻz maktabingiz muhitiga moslab oʻtkazishingiz mumkin.

Agar ssenariy foydali boʻlsa, uni hamkasblaringiz bilan oʻqituvchilar guruhlarida ham ulashing. Bayram va tadbirlar uchun yana koʻplab ssenariylarni baxtiyor.uz saytidan topishingiz mumkin.

Shu toʻplam sahifasi: https://baxtiyor.uz/nogironlar-kuniga-ssenariy/

«Senariylar toʻplami» boʻlimi: https://baxtiyor.uz/oqituvchilar-uchun-hamma-narsa/senariylar-to-plami/

«Imkoniyatlar tengligi» — yangi ssenariy

MAQSAD

Yuqori sinf o‘quvchilarida 3-dekabr — Xalqaro nogironlar kunining huquqiy va axloqiy mazmunini chuqurroq tushunish. Inklyuziv ta‘lim, Brayl, oq hassa va munosabatdagi to‘siqlar haqida asosli suhbat yuritish. O‘quvchilarni achinish emas, teng huquq va aniq amaliy qadamlar sari undash.

ISHTIROKCHILAR

1-boshlovchi, 2-boshlovchi, 5–6 nafar yuqori sinf o‘quvchisi (munozarachi va sahna ishtirokchilari), tarix yoki huquq o‘qituvchisi, sinf rahbari. Ixtiyoriy: nogironligi bo‘lgan bitiruvchi yoki talaba mehmon (so‘z uning o‘ziniki). Zal: 8–11-sinf o‘quvchilari.

JIHOZLAR

Proyektor yoki katta doska (qisqa tezislar uchun), mikrofon, Brayl varaqasi namoyishi, oq hassa, Konstitutsiya kitobi (ixtiyoriy), savol kartochkalari, qog‘oz va ruchka (zal uchun), rampa va o‘tish yo‘li. Materiallar oldindan elektron shaklda ham berilsin.

TADBIR DAVOMI

45–50 daqiqa. Joy: akt zal yoki kabinet.

TADBIRNING BORISHI

(Zal to‘ladi. Doskada yozuv: «3-dekabr. Imkoniyatlar tengligi. To‘siq — odamda emas, sharoitda.»)

1-boshlovchi: Hurmatli ustozlar, aziz o‘rtoqlar! Bugun 3-dekabr — Xalqaro nogironligi bo‘lgan shaxslar kuni. Tadbirimizning nomi — «Imkoniyatlar tengligi». Biz bugun tarix, huquq va oddiy odob haqida gaplashamiz. Iltimos, bir-birimizni oxirigacha tinglaylik.

2-boshlovchi: Avval muhim chegarani qo‘yaylik. Bugungi suhbatning maqsadi kimnidir «ayon qilish» yoki zalni yig‘latish emas. Maqsad — to‘g‘ri tushunish. Nogironlik — insonning butun shaxsini yopib qo‘yadigan yorliq emas. Bu — hayot sharoitlaridan biri. Shaxs esa — o‘qishi, kasbi, hazili, xatosi va orzusi bilan to‘liq inson.

1-boshlovchi: 1992-yili BMT 3-dekabrni xalqaro kun sifatida belgiladi. Bu kun hisobot kuni ham, hurmat kuni ham. Savol oddiy: jamiyat nogironligi bo‘lgan insonlar uchun eshikni ochdimi, yo qog‘ozda ochiq, amalda ostonami?

2-boshlovchi: Shu savolga javob izlashdan oldin, 1-o‘quvchi qisqa tarixiy ma‘lumot beradi. Iltimos, aniq faktlar bilan.

1-o‘quvchi: Ko‘zi ojiz bolalar uchun dastlabki maktablardan biri 1784-yilda Parijda Valentin Gayui tomonidan ochilgan. U bo‘rtma yozuv bilan o‘qitishni yo‘lga qo‘ygan. Keyinroq Lui Brayl — o‘zi ham bolaligida ko‘rishdan mahrum bo‘lgan fransuz o‘quvchisi — olti nuqtali tizimni yaratdi. Bu tizim hozir ham dunyoning ko‘p mamlakatlarida kitob, dars va hatto nota yozuvi uchun xizmat qiladi. Brayl — «yordamchi o‘yin» emas, to‘laqonli yozuv madaniyati.

Bizning yurtimizda ham ko‘zi ojizlar kutubxonalari, maxsus va inklyuziv sinflar, audio va elektron materiallar bor. Lekin imkoniyatning borligi — u hamma joyda, har kuni ishlaydi degani emas. Shu bois bu kun kerak.

1-boshlovchi: Rahmat. 2-o‘quvchi oq hassa va odob haqida gapiradi.

2-o‘quvchi: Oq hassa — ko‘zi ojiz insonning mustaqil harakat vositasi. 15-oktabr ko‘p mamlakatlarda Oq hassa kuni sifatida nishonlanadi. Hassa — yo‘lni tekshirish asbobi, shu bilan birga atrofdagilar uchun ishora: «yo‘l bering, e‘tibor qiling».

Odob qoidalari qisqa. Hassani ushlab tortmang. Egasi so‘ramasa, uni qo‘lidan burab yubormang. Ko‘cha kesishda shoshilinch «yaxshilik» qilaman deb odamni yulqimang. So‘rang. Agar rozi bo‘lsa, u odatda sizning tirsagingizdan ushlaydi. Siz esa oddiy yurasiz, to‘siqlarni oldindan gapirib turasiz. Avtomobil haydovchisi oq hassani ko‘rsa, sekinlaydi va yo‘l beradi.

Yana bir qoida: ko‘zi ojiz suhbatdoshga «u nima xohlaydi?» deb yonidagi odamdan so‘ramang. Uni o‘z ismi bilan chaqiring, o‘ziga gapiring.

2-boshlovchi: Endi 3-o‘quvchi inklyuziv ta‘lim va huquq haqida.

3-o‘quvchi: Inklyuziv ta‘limning ma‘nosi — nogironligi bo‘lgan o‘quvchini jamiyatdan ajratmasdan, kerakli moslama va yordam bilan umumiy ta‘lim oqimida o‘qitish. Bu «hammani bir xil qilish» emas. Bu — turli ehtiyojga turli sharoit berib, bir xil huquqni ta‘minlash.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi inson qadr-qimmati va tenglik g‘oyalarini mustahkamlaydi. Ta‘lim to‘g‘risidagi qonunchilikda ham inklyuziv yondashuv o‘rin olgan. Amalda esa savol shunda: darslik audio bormi? Imtihon uchun qo‘shimcha vaqt beriladimi? Binoga aravacha bilan kirish mumkinmi? O‘qituvchi o‘quvchining o‘zidan so‘rab, mos usulni tanlaydimi?

Yuqori sinf o‘quvchisi sifatida biz shularni bilishimiz kerak. Chunki ertaga biz — hamkasb, haydovchi, shifokor, o‘qituvchi yoki rahbar bo‘lamiz. Munosabat bugun sinfda o‘rganiladi.

1-boshlovchi: Rahmat. Endi qisqa she‘r. Uni 4-o‘quvchi o‘qiydi.

4-o‘quvchi (she‘r):

Balki insondirsan oddiy va kamtar,
Balki sarkardasan – janglarda hodiy.
Birovni yakkalab, kamsitsang agar,
La‘natlar ayturman senga abadiy.

(Abdulla Oripov, «Buyuk sabr» she‘ridan)

2-boshlovchi: Endi sahna ko‘rinishi. Voqea — maktab bitiruvchisi va qabul suhbatining shartli lavhasi. Bu — real insonning shaxsiy sirini oshkor etish emas, o‘ylash uchun yozilgan sahna.

SAHNA KO‘RINISHI. «Suhbat»

(Stol. Komissiya a‘zosi rolida 5-o‘quvchi. Bitiruvchi — Laylo, ko‘zi ojiz abituriyent. Yonida o‘qituvchi o‘tirishga urinadi, lekin Laylo bosh irg‘aydi: o‘zi gapiradi.)

5-o‘quvchi: Xo‘p, qizim, ota-onangiz yoki o‘qituvchingiz javob bersa ham bo‘ladi. Sizga qiyin bo‘lmasin.

Laylo: Rahmat, lekin men o‘zim javob beraman. Mening ismim Laylo. Men ko‘zi ojizman. Iltimos, savollarni menga bering.

5-o‘quvchi: Yaxshi... Unda ayt-chi, sen qanday qilib olis-yaqin o‘qiysan? Darsni kim o‘qib beradi?

Laylo: Men Brayl va audio materiallardan foydalanaman. Maktabda ba‘zi darsliklar elektron edi, ba‘zilarini do‘stlar ovozga yozib berishdi, ba‘zilarini o‘zim skanerlab, o‘qish dasturlari orqali o‘qidim. Mustaqil o‘qiyman. «Kim o‘qib beradi?» — har doim to‘g‘ri savol emas. To‘g‘ri savol: «Material menga qulay formatda bormi?»

5-o‘quvchi: Lekin laboratoriya, chizma, amaliyot... Qiyin bo‘lmaydimi?

Laylo: Ba‘zi ishlar moslama talab qiladi. Bu — mening «qobiliyatsizligim» emas, sharoit savoli. Men tanlagan yo‘nalishni o‘rgandim, imtihonlarga tayyorlanaman. Menga shafqat bali emas, teng sharoit kerak: qo‘shimcha vaqt, o‘qish dasturi bilan ishlaydigan test, yo‘naltiruvchi xodimning aniq tushuntirishi.

5-o‘quvchi: Tushundim. Kechirasiz, avval noto‘g‘ri joydan boshladim. Unda ayting, biz qanday sharoit yarataylik?

Laylo: Mana, endi to‘g‘ri savol. Rahmat.

(Qarsaklar.)

1-boshlovchi: Sahnadagi o‘zgarishga e‘tibor bering. Suhbat «sen qila olasanmi?»dan «biz qanday sharoit beramiz?»ga o‘tganda, tenglik boshlanadi.

MUNOZARA. «Yordammi, imkoniyatmi?»

2-boshlovchi:

Endi ikki daqiqali munozara. Birinchi guruh: «Asosiysi — koʻproq yordam». Ikkinchi guruh: «Asosiysi — imkoniyat va mustaqillik». Iltimos, qisqa, hurmat bilan.

6-oʻquvchi (birinchi guruh): Yordamsiz baʻzi toʻsiqlar oshib boʻlmaydi. Yoʻldosh, tarjimon, tifika — bular ham kerak. Yordamni «yomon» deb koʻrsatmaslik lozim.

7-oʻquvchi (ikkinchi guruh): Rozimiz, yordam kerak. Lekin yordam odamning oʻrniga qaror qabul qilib qoʻyinsa, u imkoniyatni toraytiradi. Avval sharoit: rampa, Brayl, audio, vaqt. Keyin — soʻralgan yordam. Maqsad — odamni doim «eltib qoʻyish» emas, oʻzi yetib borishi.

Sinf rahbari: Ikkala guruh ham muhim nuqtani aytdi. Yordam va imkoniyat — qarama-qarshi narsalar emas. Toʻgʻri tartib shu: avval odamning oʻzidan soʻraladi, keyin kerakli sharoit yaratiladi, soʻng soʻralgan yordam beriladi. Achinish esa bu roʻyxatga kirmaydi.

ZAL UCHUN SAVOLLAR

1-boshlovchi: Zalga uchta savol. Bir-ikki daqiqada oʻrtogʻingiz bilan maslahatlashing, keyin javob aytamiz.

Birinchi: maktab binomizda nogironligi boʻlgan mehmon uchun qaysi toʻsiqlar bor? Aniq ayting — zinapoya, eshik, hojatxona, eʻlonlar, oshxona.

Ikkinchi: darsda qanday oddiy oʻzgarish kimnidir qatnashishdan chetlatmaydi? Masalan, doskadagi yozuvni ovoz chiqarib oʻqish, faylni oldindan berish, shovqinni kamaytirish.

Uchinchi: tengdoshlar oʻrtasida kamsituvchi soʻz eshitilsa, nima qilamiz? Jim qolamizmi, yo xotirjam, lekin aniq eʻtiroz bildiramizmi?

(Zal javob beradi. Oʻqituvchi 2–3 ta aniq taklifni doskaga yozadi: «kirishdagi ostonani belgilash», «eʻlonlarni yirik shrift va ovoz bilan berish», «sinf qoidasiga kamsitmaslik bandini qoʻshish».)

2-boshlovchi: Chiroyli takliflar chiqdi. Bular shior emas, ertaga bajarilishi mumkin boʻlgan ishlar.

Oʻqituvchi: Aziz oʻquvchilar, bugungi kunning xulosasi qisqa. Insonni huquqidan ajratmang. «U qila olmaydi» degan gapni tekshirmasdan aytmang. Brayl, oq hassa, inklyuziv taʻlim — bular maxsus dunyoning narsasi emas, umumiy bilim dunyosining qismidir. Agar keyingi yil bitiruv kechasini rejalashtirsak, sahnaga chiqish yoʻlini ham, dastur matnining qulay formatini ham oldindan oʻylaylik.

1-boshlovchi: Tadbir yakunida qisqa vaʻda.

(Zal oʻrnidan turadi.)

1-boshlovchi, 2-boshlovchi va zal: Biz huquqni shafqat oʻrniga qoʻymaymiz. Soʻrab yordam beramiz. Toʻsiqni odamda emas, sharoitda qidiramiz. Sinfimiz va maktabimiz hammaga ochiq boʻlsin.

2-boshlovchi: «Imkoniyatlar tengligi» tadbirimiz yakunlandi. 3-dekabr muborak boʻlsin! Barchangizga rahmat.

1-boshlovchi: Ustozlar, ishtirokchilar, mehmonlar — tashakkur. Xayr, koʻrishguncha!

YAKUN

Doskadagi aniq takliflar sinf yigʻilishida qayta koʻrib chiqilsin. Agar maktab rahbariyati ishtirok etsa, ikki-uchta taklif yozma yoki ogʻzaki yetkaziladi. Mehmon chaqirilgan boʻlsa, uning yoʻli, kutib olish va kutib qoʻyish oldindan rejalashtiriladi. Tadbir yozuvi yoki videosi faqat ishtirokchilar rozi boʻlsa olinadi.